فصلنامه پژوهشها و سیاستهای اقتصادی
سال هفدهم، شماره ۵۳، بهار ۱۳۸۹، صفحات

بررسی سطح زیرکشت،تولید و سیاست‌های حمایتی گندم طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه

محمدرحیم احمدوند
مدیرکل دفتر تحقیقات وسیاست‌های بخش‌های تولیدی،معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی ودارایی
rahim-Amadvand@yahoo.com

ذبیح اله نجف‌پور
کارشناس ارشد اقتصاد، معاونت اموراقتصادی وزارت امور اقتصادی ودارایی
njf1354@yahoo.com

گندم به عنوان غذای اصلی اغلب جوامع ازجمله ایران یک کالای استراتژیک و راهبردی بوده و از اهمیت ویژه‌ای برخورداراست. به همین جهت تلاش دولتمردان، افزایش سطح زیرکشت وتولید آن می‌باشد. بررسی آمارها نشان می‌دهد که طی برنامه‌های توسعه به طور متوسط بیشترین میزان تولید و سطح زیرکشت مربوط به سه سال اول برنامه چهارم بوده وتفاوت آشکاری با برنامه‌های قبلی نشان می‌دهد. همچنین در راستای حمایت ازکشاورزان،سهم خرید گندم توسط دولت از ۳۶/۶ درصددربرنامه اول توسعه به۷۴/۸ درصد در سه سال اول برنامه چهارم رسیده است. به منظورارزیابی تاثیر قیمت‌های تضمینی بر میزان تولید گندم طی سال‌های (۱۳۸۶- ۱۳۶۸)، ازرابطه مبادله ومدل تعدیل جزئی نرلاو استفاده شد. نتایج نشان می‌دهدکه نمی‌توان تاثیر قیمت‌های تضمینی گندم را برافزایش مقدار تولید قوی تلقی نمود.

طبقه‌بندی JEL:
واژه‌های کلیدی: *گندم، سطح زیرکشت، تولید، عملکرد، رابطه مبادله ومدل تعدیل جزئی نرلاو.*

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

۱. مقدمه

گندم به دلیل سازگاری گسترده کشت با شرایط مختلف آب و هوایی، سهولت کشت، امکان نگهداری طولانی مدت، ارزش غذایی بالا و قابلیت مصرف در اشکال مختلف از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. همچنین، گندم ازلحاظ داشتن پروتئین، کربوهیدرات‌ها، چربی، مواد معدنی و ویتامین‌ها نسبت به سایر اقلام خوراکی دارای ارزش غذایی بیشتری است (حیدری و چراغی، ۱۳۸۳). دراین مطالعه با توجه به اهمیت این محصول، سطح زیرکشت، تولید و سیاست‌های حمایتی آن طی برنامه‌های اول تاچهارم توسعه (سه سال اول برنامه چهارم) موردبررسی قرارگرفته و به منظورارزیابی تاثیرقیمت‌های تضمینی برمقدار تولیدگندم طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۶۸) ازرابطه مبادله ومدل تعدیل جزئی نرلاو استفاده شده است.

این مقاله درهفت بخش تنظیم شده است به‌گونه‌ای در بخش اول تا پنجم به ترتیب مقدمه،سطح زیرکشت،تولید،عملکرد وتحلیل پراکندگی گندم درسطح کشور ارائه شده ودربخش ششم، سیاست‌های حمایتی دولت طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه (سه سال اول) و برآورد مدل ارائه گردیده است. بخش هفتم نیز به نتایج تحقیق اختصاص دارد.

۲. سطح زیرکشت

گندم به‌عنوان غذای اصلی مردم کشور ، با وجود شرایط اقلیمی متنوع ایران تقریبا در تمام نقاط کشور کشت می‌شود به‌گونه‌ای که از ۱۲/۸ میلیون هکتار سطح زیر کشت در سال ۱۳۸۶، حدود ۷/۲ میلیون هکتار (۵۶/۳ درصد) به کشت گندم اختصاص یافته است که این موضوع بیانگر اهمیت این محصول در بخش کشاورزی کشور می‌باشد. در جدول (۱) آمار سطح زیر کشت گندم به تفکیک آبی، دیم و مجموع آن طی دوره زمانی (۱۳۸۶- ۱۳۶۸) ارائه شده است. بر اساس آمار این جدول ،مجموع سطح زیر کشت گندم از ۶۲۵۶/۹ هزار هکتار در سال ۱۳۶۸به ۷۲۲۲/۳ هزار هکتار در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. به عبارتی، طی این دوره زمانی سطح زیر کشت این محصول ۹۶۵/۴ هزار هکتار افزایش یافته است که بیانگر رشد ۱۵/۴ درصدی در کل دوره زمانی و متوسط رشد سالانه ۰/۸ درصدی طی این دوره زمانی می‌باشد. در همین راستا، میانگین سطح زیر کشت این محصول و متوسط رشد سالانه آن طی برنامه‌های اول، دوم، سوم و سه سال اول برنامه چهارم توسعه به ترتیب (۶۴۳۴/۹ هزار هکتار و ۰/۸ درصد)، (۶۰۲۲/۶ هزار هکتار و۶/۹- درصد)، (۵۹۸۱/۹ هزار هکتار و ۶/۹ درصد) و (۷۰۱۷/۳ هزار هکتار و ۳ درصد) بوده است که بیانگر بیشترین نرخ رشد در برنامه سوم و کمترین آن در برنامه دوم می‌باشد. کاهش قابل توجه سطح زیرکشت گندم دیم در برنامه دوم توسعه به طور متوسط

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

درهرسال به میزان (۱۱/۱- درصد) و افزایش آشکار آن در برنامه سوم (۱۰/۳ درصد) می‌تواند از دلایل عمده نوسان‌های سطح زیرکشت این محصول طی این دو برنامه باشد .طی دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۶۸) حدود۶۳ درصد از سطح زیرکشت گندم مربوط به کشت دیم بوده است.

۳. تولید

تولید گندم از ۶۰۱۰ هزار تن در سال ۱۳۶۸به ۱۵۸۸۶/۶هزار تن در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است که بیانگر ۲/۶ برابر شدن آن طی این دوره زمانی در سطح کشور می‌باشد. متوسط رشد سالانه تولید این محصول طی این دوره زمانی ۵/۵ درصد است که در مقابل نرخ رشد سالانه ۰/۸ درصدی سطح زیرکشت آن نشان‌دهنده این است که توسعه این محصول در سطح هکتار طی دوره مذکور بهبود یافته است. براساس آمار موجود در جدول (۲)، میانگین تولید گندم در برنامه اول توسعه ۸۷۴۵/۱ هزارتن، دربرنامه دوم ۱۰۳۸۳/۱ هزار تن، در برنامه سوم ۱۱۶۰۰/۹ هزار تن و در سه سال اول برنامه چهارم ۱۴۹۵۲/۸ هزار تن و متوسط رشد سالانه آن طی برنامه‌های مذکور به ترتیب ۸/۱ درصد، ۴/۴- درصد، ۱۰/۹ درصد و ۲/۹ درصد بوده است. بر این اساس، بیشترین میانگین تولید گندم و متوسط رشد سالانه آن به ترتیب مربوط به برنامه چهارم و سوم می‌باشد.

طی دوره زمانی (۱۳۸۶ - ۱۳۶۸) حدود ۳۲/۷ درصد از کل تولیدات گندم به صورت دیم به دست آمده است. روند تولید گندم به تفکیک آبی و دیم طی برنامه‌های توسعه در جدول (۲) ارائه شده است. همچنین نمودار (۱) میزان تولیدگندم و سطح زیرکشت آن را طی این دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۶۸) نشان می‌دهد.

۴. عملکرد گندم در واحد سطح

عملکرد تولید گندم در هر هکتار از ۹۶۰/۵ کیلوگرم در سال ۱۳۶۸ به ۲۱۹۹/۷ کیلوگرم در سال۱۳۸۶ افزایش یافته که بیانگر ۲/۳ برابرشدن آن می‌باشد. متوسط عملکرد این محصول طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه به ترتیب ۱۳۵۳/۲، ۱۷۳۰/۳، ۱۹۱۷/۳ و ۲۱۲۹/۹ کیلوگرم بوده که از روندی صعودی برخورداربوده است و متوسط عملکرد تولیدگندم آبی نیز طی برنامه‌های توسعه به ترتیب ۲۵۰۷/۵، ۳۱۷۹/۴، ۳۳۷۷/۴ و ۳۷۷۷/۴ کیلوگرم وگندم دیم ۷۴۷۱/۱، ۸۲۹/۳، ۹۹۳/۹ و ۱۰۹۵/۱کیلوگرم می‌باشد (جدول۳). براساس آمار ارائه شده طی دوره (۱۳۸۶-۱۳۶۸)، عملکرد تولید گندم آبی حدود ۳/۵ برابر عملکرد تولید گندم دیم بوده است. با توجه به روند صعودی میانگین عملکرد در هکتار گندم (آبی‌ودیم) می‌توان گفت که با گذشت زمان کارایی عوامل تولید این محصول افزایش یافته که از

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

مهم‌ترین دلایل آن، گسترش کاربرد ماشین‌آلات کشاورزی و تکنولوژی‌های جدید در این بخش می‌باشد. در نمودار (۲) عملکرد تولید گندم به تفکیک آبی و دیم ارائه شده است.

۵. تحلیل پراکندگی تولید گندم در سطح کشور

در ایران علیرغم تنوع آب و هوای مناطق مختلف کشور، گندم در تمام استان‌ها کشت می‌شود. در جدول(۴)، استان‌های کشور به لحاظ سطح زیرکشت، تولید و عملکرد گندم در سال ۱۳۸۶ رتبه‌بندی شده‌اند. براساس اطلاعات موجود دراین جدول، رتبه پنج استان برتر استخراج و به طور خلاصه در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۱. رتبه پنج استان برتردرخصوص تولید، سطح زیرکشت و عملکرد گندم در سال ۱۳۸۶

شرح	رتبه	۱	۲	۳	۴	۵
تولید گندم آبی	استان (سهم-درصد)	فارس (۲۱/۵)	خوزستان (۱۳/۱)	خراسان رضوی (۸/۴)	گلستان (۵/۵)	اصفهان (۵)
تولید گندم دیم	استان (سهم-درصد)	گلستان (۱۱/۶)	کردستان (۱۰/۸)	کرمانشاه (۸/۴)	لرستان (۷/۳)	همدان (۷/۲)
مجموع تولید گندم	استان (سهم-درصد)	فارس (۱۵/۹)	خوزستان (۱۰/۴)	گلستان (۷/۵)	خراسان رضوی (۶/۳)	کرمانشاه (۵/۸)
سطح‌زیرکشت گندم آبی	استان (سهم-درصد)	فارس (۱۷/۳)	خوزستان (۱۴/۵)	خراسان رضوی (۹/۷)	گلستان (۵/۸)	آذربایجان‌غربی (۴/۳)
سطح زیرکشت گندم دیم	استان (سهم-درصد)	کردستان (۱۰/۸)	آذربایجان شرقی (۷/۶)	زنجان (۷/۵)	کرمانشاه (۷/۲)	همدان (۶/۸)
مجموع‌سطح زیرکشت	استان (سهم-درصد)	خوزستان (۹/۵)	فارس (۹/۳)	کردستان (۷/۱)	خراسان‌رضوی (۶/۷)	آذربایجان‌شرقی (۶)
عملکرد گندم آبی	استان (مقدار-کیلوگرم)	کرمانشاه (۵۲۱۱/۸)	اصفهان (۴۸۴۵/۳)	فارس (۴۷۲۴/۷)	تهران (۴۵۱۵/۱)	هرمزگان (۴۴۴۳/۲)
عملکرد گندم دیم	استان (مقدار-کیلوگرم)	گلستان (۲۸۰۷/۳)	مازندران (۲۳۴۹/۲)	سیستان‌وبلوچستان (۱۵۷۶/۶)	سمنان (۱۴۸۴/۷)	لرستان (۱۴۶۱/۱)

مأخذ: نتایج تحقیق.

۶. سیاست‌های حمایتی دولت طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه

سیاست خرید تضمینی به عنوان یکی از سیاست‌های حمایتی وتثبیت درآمدی و به عنوان حداقل قیمتی که از خارج شدن کشاورزان از جریان تولید جلوگیری می‌کند، در بخش کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید، جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و جلوگیری از ضرروزیان کشاورزان از طریق حفظ رابطه مبادله از مهم‌ترین اهداف قانون خریدتضمینی محصولات کشاورزی می‌باشد که در ادامه به تحلیل رابطه مبادله گندم در برنامه‌های توسعه پرداخته می‌شود.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

چنانچه رابطه مبادله را نرخ برابری قیمت‌ها درنظر بگیریم، این نرخ معیاری برای ثابت نگه داشتن قدرت خرید بخش کشاورزی از فرآورده‌های سایر بخش‌های اقتصادی نسبت به زمان پایه خواهد بود. برای این منظور لازم است که شاخص قیمت محصولات کشاورزی و شاخص قیمت پرداخت شده توسط کشاورزان را تعیین و نسبت آن دو را به دست آورد. در جدول (۵) نسبت شاخص قیمت تضمینی گندم به شاخص قیمت عمده فروشی طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۶۸) ارائه شده و سال ۱۳۸۳ به‌عنوان سال پایه درنظرگرفته شده است. براساس آمار این جدول، این نسبت فقط در سال‌های ۱۳۸۳،۱۳۸۲،۱۳۷۲ و ۱۳۸۴ برابر یک بوده و در دیگر سال‌ها کمتر از یک می‌باشد. این موضوع به این‌معنا است که در سال‌هایی که این نسبت کمتر از یک شده است قیمت‌های تضمینی تعیین شده منجر به حفظ رابطه مبادله نشده وقدرت خرید بخش کشاورزی (گندمکاران) نسبت به سایر بخش‌ها پایین‌تربوده است. بررسی آمارها نشان می‌دهد که متوسط رشد سالانه قیمت تضمینی گندم طی برنامه‌های توسعه به ترتیب ۳۱/۶ درصد، ۲۰/۹ درصد، ۲۰/۴ درصد و ۶/۴ درصد بوده است.

۶-۱. ارزیابی سیاست خرید تضمینی گندم بااستفاده ازمدل تعدیل جزئی[1]

مدل تعدیل جزئی که توسط مارک نرلا[2] وارائه گردیده است در ارزیابی سیاست‌های حمایتی دولت‌ها در بخش کشاورزی کاربرد فراوان دارد. دراین خصوص می‌توان به مطالعه بخشوده و شفیعی (۱۳۸۵) اشاره نمودکه درآن اثر سیاست خرید تضمینی پنبه، سیب‌زمینی و پیاز بر سطح زیر کشت وعملکرد این محصولات در استان فارس مورد ارزیابی قرارگرفته است. آنهابا بکارگیری داده‌های سری زمانی سال‌های (۱۳۸۱-۱۳۵۱) و مدل تعدیل جزئی نرلاو دریافتندکه سیاست خرید تضمینی تاثیر معناداری بر سطح زیرکشت وعملکرد محصولات موردنظر نداشته است. باتوجه به مطالعه مذکور وسایر تحقیقات مشابه، در این مقاله نیز علاوه برتحلیل رابطه مبادله از مدل تعدیل جزئی نرلاو به منظور ارزیابی سیاست خرید تضمینی گندم بر عرضه این محصول استفاده شد. به همین جهت، تابع عرضه گندم بااستفاده از این مدل برآوردگردید.

درمدل تعدیل جزئی نرلاو فرض می‌شود که میزان مطلوب وبهینه عرضه تابعی خطی ازقیمت محصول می‌باشد.ازآنجایی‌که در این مطالعه‌تابع مورد نظر دربخش کشاورزی مورد استفاده قرارمی‌گیرد و تولید محصولات دراین بخش با قیمت آنها در زمان گذشته ارتباط دارد، مدل تعدیل جزئی نرلاو به صورت زیردرنظرگرفته می‌شود:

1. Partial Adjustment Model
2. Marc Nerlove

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

$$Y_t^* = \beta_0 + \beta_1 P_{t-1} + U_t \qquad (۱)$$

در معادله فوق، فرض می‌شود که مقدار عرضه بهینه محصول Y_t^* در زمان t، تابعی از قیمت P این محصول در زمان t-1 می‌باشد. اما از آنجا که مقدار عرضه بهینه محصول به‌صورت مستقیم قابل مشاهده نیست، نرلاو فرضیه زیر را که به فرضیه تعدیل جزئی معروف است در رابطه با تخمین آن درنظر می‌گیرد:

$$(Y_t - Y_{t-1}) = \lambda(Y_t^* - Y_{t-1}) \qquad (۲)$$

که در آن، λ ضریب تعدیل و مقدار آن بین صفر و یک است. همچنین $(Y_t - Y_{t-1})$، تغییر واقعی مقدار عرضه و $Y_t^* - Y_{t-1}$ تغییر بهینه مقدار عرضه می‌باشند. رابطه فوق بیانگر این است که تغییر واقعی مقدار عرضه در هر دوره زمانی برابر کسری λ از تغییر مطلوب برای آن دوره می‌باشد. هر چه مقدار λ بیشتر شده و به‌سمت یک میل کند، مکانیزم تعدیل کاملتر شده و مقدار عرضه واقعی به سمت مقدار بهینه پیش می‌رود. ولی هر قدر میزان λ کمتر و به سمت صفر میل نماید، مقدار عرضه واقعی از مقدار بهینه دورتر شده و بیشتر شبیه به مقدار عرضه دوره قبل می‌شود. بطورکلی انتظار می‌رودکه مقدار λ بین این دو حد قرار گیرد زیرا به‌دلیل کندی درتعدیل،ضرورت‌های قراردادی وغیره تعدیل به حد بهینه کامل نیست. به همین دلیل است که آن را مدل تعدیل جزئی می‌گویند. با جایگزینی معادله (۱) در مکانیزم تعدیل (رابطه ۲)، معادله زیر حاصل می‌گردد:

$$Y_t = \lambda\beta_0 + \lambda\beta_1 P_{t-1} + (1-\lambda)Y_{t-1} + \lambda U_t \qquad (۳)$$

ضرایب معادله (۳) که به مدل تعدیل جزئی مشهور است، مقید به λ (ضریب تعدیل) می‌باشند. برای برآورد این ضرایب، معادله (۳) را می‌توان به‌صورت نامقید زیر نوشت:

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 P_{t-1} + \alpha_2 Y_{t-1} + v_t \qquad (۴)$$

روابط (۱) و (۴) به ترتیب توابع عرضه بلندمدت وکوتاه‌مدت رانشان می‌دهند. با توجه به‌اینکه تمام فرضیات کلاسیک روش حداقل مربعات معمولی برای جزء اخلال معادله ۴ v_t برقرار است، می‌توان آن را به روش حداقل مربعات معمولی برآورد نمود و از تقسیم ضرایب آن بر ضریب تعدیل وحذف جزء باوقفه Y، تابع بلندمدت (معادله(۱)) را به سهولت به دست آورد. بنابراین رابطه ضرایب تابع بلندمدت باضرایب معادله کوتاه‌مدت وضریب تعدیل به صورت زیر خواهدبود:

$$\lambda = 1 - \alpha_2,\ \beta_0 = (\alpha_0/\lambda\lambda)\beta_1 = (\alpha_1/\lambda\lambda, \beta_2 = (\alpha_2/\lambda\lambda) \qquad (۵)$$

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

با الهام از این مطالعات، مدل تحقیق به‌صورت زیر است:

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 P_{t-1} + \alpha_2 Y_{t-1} + \alpha_3 T + v_t \qquad (۶)$$

که درآن، (Y) متغیر وابسته و مقدار عرضه(تولید) محصول است که در دوره‌های t و t-1 وارد مدل شده است. P_{t-1} نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده فروشی در دوره t-1 می‌باشدکه باتوجه به مطالب قبلی این نسبت تاحدودی نشان‌دهنده میزان حمایت از کشاورزان گندمکار می‌باشد و T متغیر روند زمان است که اثر تغییرات تکنولوژیکی را تشریح می‌کند. نتایج برآورد مدل به‌صورت زیر می‌باشد:

$$Y = -30/54 + 5878/94 P_{t-1} + 0/426 Y_{t-1} + 164/4T \qquad (۷)$$

(tآماره): (-0/016) (2/74) (2/34) (2/09)

$R^2 = 0/83$ D.w=2/08 h.d=-0/3

به منظور اطمینان از صحت تصریح مدل، تمام متغیرهای مورد استفاده درآن مورد آزمون ایستایی قرار گرفتند و ملاحظه شدکه متغیرها ساکن ازمرتبه اول می‌باشند. با حصول این نتیجه، موضوع همگرایی متغیرها مورد آزمون قرار گرفت زیرا درصورت ناایستا بودن تمام متغیرها، اگر ترکیب خطی این متغیرها ساکن یا ایستا بوده و به عبارتی بر طول موج یکسان قرار داشته باشند می‌توان گفت که تمام متغیرها با هم همگرا هستند ومی‌توان با آنها همانند رگرسیون‌های معمولی با متغیرهای ایستا برخورد نمود. به همین دلیل آزمون همگرایی بر پسماندهای مدل فوق انجام شدکه نتایج حاکی از وجود رابطه همگرایی دراین مدل بود. ازسویی، آماره D.W (دوربین - واتسون) و H.D نشان می‌دهدکه مدل بامشکل همبستگی مواجه نیست. درمجموع، نتایج به دست آمده حاکی از صحت تصریح مدل می‌باشد.

بالحاظ نتایج فوق،توجه به علائم ضرایب به دست آمده نشان می‌دهدکه این علائم موافق انتظارند و تمام ضرایب (بجزضریب ثابت) از لحاظ آماری معنادارشده‌اند. ضریب متغیر وابسته با یک وقفه زمانی موافق انتظار بوده و مقدار ضریب تعدیل λ برابربا ۰/۵۸ به دست می‌آید که موافق فرض $0 \le \lambda \le 1$ درمدل تعدیل جزئی نرلاو می‌باشد. با استفاده از ضریب متغیر P_{t-1} امکان محاسبه کشش کوتاه‌مدت وجود داشته ومقدارآن ۰/۴۵ به دست می‌آید. با استفاده ازضریب λ و میزان کشش کوتاه مدت،کشش بلندمدت ۰/۷۸ محاسبه می‌شود. مقدار این کشش‌ها بیانگر این است که درصورتی‌که قیمت‌های تضمینی به‌گونه‌ای افزایش یابد که منجر به افزایش ۱۰درصد در نسبت شاخص قیمت تضمینی به شاخص قیمت عمده فروشی گردد، مقدارعرضه گندم درکوتاه‌مدت ۴/۵درصد و در بلندمدت ۷/۸ درصد افزایش خواهدیافت.باتوجه به اینکه مقدار این کشش‌ها کمتر ازواحد به‌دست آمده است، عرضه گندم نسبت به تغییرات شاخص قیمت تضمینی به شاخص قیمت عمده فروشی

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

بی‌کشش می‌باشد. از سویی، مقدار ضریب تعدیل λ برابر با ۰/۵۸ برآورد شده است که حاکی از عدم تعدیل کامل است و بیانگر این است که قیمت‌های تضمینی تعیین شده به نحوی نبوده است که مقدار واقعی تولیدگندم رابه مقداربهینه آن نزدیک کند.بدیهی است که نقش سایر عوامل همانند شرایط جوی مساعد،بازار محصولات رقیب و...درافزایش ضریب تعدیل قابل چشم پوشی نیست. با درنظرگرفتن این نتایج نمی‌توان تاثیر قیمت‌های تضمینی تعیین شده رابر افزایش مقدار تولید قوی تلقی نمود.یکی ازدلایلی که باعث عدم قوت تاثیر قیمت‌های تضمینی تعیین شده بر مقدار تولیدگندم شده است ممکن است پایین‌تر بودن قیمت‌های تضمینی تعیین شده نسبت به قیمت‌های عمده فروشی باشد.

۶-۲. یارانه،خریدوواردات گندم

به منظور خرید تضمینی گندم، دولت هر سال یارانه‌ای را در بودجه‌های سالانه منظور می‌نماید. براساس آمار و اطلاعات جدول (۶)، میانگین رشد یارانه‌های پرداختی جهت خرید گندم و توزیع آرد در برنامه‌های توسعه به ترتیب ۹۷/۴ درصد، ۱۹/۹ درصد، ۲۲ درصد و ۱۷/۴ درصد است. علاوه براین، سهم یارانه پرداختی به گندم نسبت به کل یارانه‌های پرداختی به کالاهای اساسی تا اواخر برنامه دوم روندی صعودی داشته و سپس روند نزولی را طی کرده و در برنامه چهارم روندی صعودی به خود گرفته است و میانگین آن در برنامه‌های توسعه به ترتیب ۴۳/۶ درصد، ۶۸/۲ درصد، ۵۲ درصد و ۴۳/۱ درصد بوده است. در همین راستا ،خرید تضمینی گندم از کشاورزان طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۶۸) حدود ۱۱ برابر افزایش یافته و از ۹۹۵ هزار تن به ۱۱۰۰۴/۸ هزار تن رسیده است. میانگین خرید تضمینی این محصول طی برنامه‌های توسعه به ترتیب ۳۱۹۸/۸ هزار تن، ۵۲۰۱/۸ هزار تن، ۷۹۲۴/۲ هزار تن و ۱۱۱۷۸/۱ هزار تن بوده و به موازات افزایش تولید، بطور متوسط روند خرید تضمینی گندم نیز صعودی می‌باشد به‌طوری که طی برنامه‌های توسعه به ترتیب ۳۶/۶ درصد، ۵۰/۱ درصد، ۶۸/۳ درصد و ۷۴/۸ درصد از گندم تولیدی توسط دولت خریداری شده است.می‌توان گفت که یکی ازدلایل روند صعودی میانگین تولیدگندم طی برنامه‌های توسعه، افزایش خرید تضمینی این محصول ازسوی دولت می‌باشد.

به دلیل کمبود تولیدگندم، نسبتی از نیاز جامعه از طریق واردات تامین می‌گردد. طی برنامه‌های توسعه، میانگین واردات این محصول به ترتیب ۳۱۶۵ هزار تن، ۴۳۱۹/۸ هزار تن، ۲۹۷۵/۹ هزار تن و ۴۸۳/۲ هزار تن بوده است. باتوجه به خودکفایی تولید گندم درسال۱۳۸۳، میزان واردات آن در سه سال اول برنامه چهارم به شدت کاهش یافته است به‌طوری که نسبت واردات به تولید این محصول از

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

۳۶/۲درصد در برنامه اول توسعه به ۳۲/۲ درصد در سه سال اول برنامه چهارم رسیده ومیانگین ضریب خودکفایی آن از۷۳ درصد به ۹۷درصد افزایش یافته است.

۷. نتیجه‌گیری

باتوجه به بررسی‌های آماری دراین مطالعه، نتایج ذیل به دست می‌آید:

- در سال ۱۳۸۶ حدود ۵۶/۳ درصد از سطح زیر کشت محصولات زراعی به کشت گندم اختصاص یافته است.
- طی دوره (۱۳۸۶-۱۳۶۸) حدود ۶۳ درصد از سطح زیر کشت گندم، مربوط به کشت دیم بوده است.
- میانگین تولید گندم طی سه سال اول برنامه چهارم حدود ۱/۷ برابر آن در برنامه اول می‌باشد.
- میانگین عملکرد گندم طی سه سال اول برنامه چهارم حدود ۱/۶ برابر آن در برنامه اول بوده است.
- عملکرد گندم در سال ۱۳۸۶ حدود ۲/۳ برابر آن در سال ۱۳۶۸ می‌باشد.
- استان‌های برتروسهم آنها درتولید گندم در سال ۱۳۸۶ به ترتیب شامل فارس (۱۵/۹ درصد)، خوزستان (۱۰/۴ درصد)، گلستان (۷/۵ درصد)، خراسان رضوی (۶/۳ درصد) و کرمانشاه (۵/۸ درصد) می‌باشند.
- استان‌هایی که بیشترین سطح زیرکشت گندم را در سال ۱۳۸۶ به خود اختصاص داده اند به ترتیب شامل خوزستان (۹/۵ درصد)[۳]، فارس (۹/۳ درصد)، کردستان (۷/۱ درصد)، خراسان رضوی (۶/۷ درصد) و آذربایجان شرقی (۶ درصد) می‌باشند.
- استان‌های کرمانشاه، اصفهان، فارس، تهران و هرمزگان ازلحاظ عملکرد گندم آبی در سال ۱۳۸۶ در اولویت بوده‌اند. همچنین استان‌های گلستان، مازندران، سیستان وبلوچستان، سمنان و لرستان به ترتیب بیشترین عملکرد را در تولید گندم دیم دارا بوده‌اند.
- متوسط خرید تضمینی گندم در سه سال اول برنامه چهارم حدود ۳/۵ برابر آن در برنامه اول است.

۱. اعدادداخل پرانتزسهم استان ازکل سطح زیرکشت گندم درکشور رانشان می‌دهند.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

- طی برنامه‌های توسعه به ترتیب ۳۶/۶ درصد، ۵۰/۱ درصد، ۶۸/۳ درصد و ۷۴/۸ درصد از گندم تولیدی توسط دولت خریداری شده است و این روندصعودی یکی ازدلایل افزایش میانگین تولیدگندم طی این برنامه ها می‌باشد.
- با توجه به خودکفایی تولید گندم درسال۱۳۸۳، میزان واردات آن در سه سال اول برنامه چهارم به شدت کاهش یافته به طوری‌که نسبت واردات به تولید این محصول از ۳۶/۲ درصد در برنامه اول به ۳/۲ درصد در سه سال اول برنامه چهارم رسیده ومیانگین ضریب خودکفایی آن از۷۳ درصد به ۹۷درصد افزایش یافته است.
- با توجه به سال پایه۱۳۸۳ رابطه مبادله گندم (نسبت شاخص قیمت تضمینی گندم به شاخص قیمت عمده فروشی) تنها در سال‌های ۱۳۷۲،۱۳۸۲،۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ برابر یک بوده و در سال‌های دیگر کمترازآن بوده است.
- مقدار ضریب تعدیل λ برابر با ۰/۵۸برآورد شده است که نشان‌دهنده تفاوت معنادار مقدار تولید واقعی گندم بامقدار بهینه آن می‌باشد.علاوه براین، مقدار کشش عرضه گندم در بلندمدت وکوتاه مدت کمتر از یک به دست آمده است که بیانگر بی‌کشش بودن عرضه گندم نسبت به تغییرات شاخص قیمت تضمینی به شاخص قیمت عمده فروشی است.
- با توجه به اینکه کشش عرضه گندم وضریب تعدیل آن طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۶۸) کمتر ازیک شده است، تاثیر قیمت‌های تضمینی تعیین شده برتولید گندم قوی نمی‌باشد. به همین جهت شاید بتوان توصیه کردکه تا زمان مساعد شدن شرایط برای اجرای سیاست‌های بازار مناسب است که سیاست‌های حمایتی دیگر مانند پرداخت مستقیم جایگزین سیاست تعیین قیمت گردد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

جدول ۱. سطح زیر کشت گندم ونرخ رشد آن طی برنامه‌های توسعه

(هزارهکتارودرصد)

شرح	آبی				دیم				جمع			
	سطح زیرکشت	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین کشت	سطح زیرکشت	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین کشت	سطح زیرکشت	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین کشت
۱۳۶۸	۲۰۳۹	۱/۱			۴۲۱۷/۹	-۷			۶۲۵۶/۹	-۴/۵		
۱۳۶۹	۲۱۳۶/۱	۴/۸			۴۱۴۱/۹	-۱/۸			۶۲۷۸	۰/۳		
۱۳۷۰	۲۲۲۴/۱	۴/۱			۳۹۶۸/۶	-۴/۲			۶۱۹۲/۷	-۱/۴		
۱۳۷۱	۲۳۱۷/۷	۴/۲			۴۳۲۱/۹	۸/۹			۶۶۳۹/۶	۷/۲		
۱۳۷۲	۲۳۴۰/۷	۱	۳	۲۲۱۱/۵	۴۴۶۶/۶	۳/۳			۶۸۰۷/۳	۲/۵	۰/۸	
۱۳۷۳	۲۳۰۸/۳	-۱/۴			۴۴۷۳/۵	۰/۲	-۰/۳	۴۲۲۳/۴	۶۷۸۱/۸	-۰/۴		۶۴۳۴/۹
۱۳۷۴	۲۲۹۱/۵	-۰/۷			۴۲۷۶	-۴/۴			۶۵۶۷/۴	-۳/۲		
۱۳۷۵	۲۲۶۴/۷	-۱/۲			۴۰۶۳/۳	-۵			۶۳۲۷/۹	-۳/۶		
۱۳۷۶	۲۲۶۹/۹	۰/۲			۴۰۲۹/۱	-۰/۸			۶۲۹۹	-۰/۵		
۱۳۷۷	۲۲۲۹/۱	-۱/۸			۳۹۵۰/۷	-۱/۹			۶۱۷۹/۷	-۱/۹		
۱۳۷۸	۲۲۵۳/۸	۱/۱	-۰/۵	۲۲۶۱/۸	۲۴۸۵/۲	-۳۷/۱	-۱۱/۱	۳۷۶۰/۸	۴۷۳۹/۱	-۲۳/۳	-۶/۹	۶۰۲۲/۶
۱۳۷۹	۲۱۶۲/۱	-۴/۱			۲۹۳۸/۷	۱۸/۲			۵۱۰۰/۷	۷/۶		
۱۳۸۰	۲۱۷۷/۹	۰/۷			۳۳۷۵/۲	۱۴/۹			۵۵۵۳/۱	۸/۹		
۱۳۸۱	۲۲۹۳/۸	۵/۳			۳۹۴۷	۱۶/۹			۶۲۴۰/۸	۱۲/۴		
۱۳۸۲	۲۳۹۸/۶	۴/۶			۴۰۱۰/۸	۱/۶			۶۴۰۹/۴	۲/۷		
۱۳۸۳	۲۵۴۷/۶	۶/۲	۲/۵	۲۳۱۶	۴۰۵۷/۷	۱/۲	۱۰/۳	۳۶۶۵/۹	۶۶۰۵/۳	۳/۱	۶/۹	۵۹۸۱/۹
۱۳۸۴	۲۶۳۴/۱	۳/۴			۴۳۱۶/۶	۶/۴			۶۹۵۰/۷	۵/۲		
۱۳۸۵	۲۷۰۷	۲/۸			۴۱۷۱/۹	-۳/۴			۶۸۷۸/۹	-۱		
۱۳۸۶	۲۷۸۱/۹	۲/۸	۳	۲۷۰۷/۷	۴۴۴۰/۴	۶/۴	۳	۴۳۰۹/۶	۷۲۲۲/۳	۵	۳	۷۰۱۷/۳

ماخذ: سایت اینترنتی وزارت جهاد کشاورزی.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

جدول ۲. مقدارتولید گندم ونرخ رشد آن طی برنامه‌های توسعه

(هزار تن ودرصد)

شرح	آبی			دیم			جمع		
	تولید	نرخ رشد	میانگین رشد	تولید	میانگین تولید	نرخ رشد	تولید	میانگین تولید	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین تولید
۱۳۶۸	۴۱۴۶/۴	۲/۴		۱۸۶۳/۷		-۴۱/۹	۶۰۱۰		-۱۷/۲		
۱۳۶۹	۴۸۳۹	۱۶/۷		۳۱۷۲/۷		۷۰/۲	۸۰۱۱/۷		۳۳/۳		
۱۳۷۰	۵۶۹۴/۶	۱۷/۷		۳۰۹۸/۱		-۲/۴	۸۷۹۲/۷		۹/۷		
۱۳۷۱	۶۷۲۳/۶	۱۸/۱		۳۴۵۵/۱		۱۱/۵	۱۰۱۷۸/۷		۱۵/۸		
۱۳۷۲	۶۵۰۰/۹	-۳/۳	۹/۹	۴۲۳۱/۵	۵۵۸۰/۹	۲۲/۵	۱۰۷۳۲/۳	۳۱۶۴/۲	۵/۴	۸/۱	۸۷۴۵/۱
۱۳۷۳	۷۰۴۰/۳	۸/۳		۳۸۲۹/۳		-۹/۵	۱۰۸۶۹/۶		۱/۳		
۱۳۷۴	۷۰۹۴/۴	۰/۸		۴۱۳۳/۱		۷/۹	۱۱۲۲۷/۵		۳/۳		
۱۳۷۵	۶۸۷۷/۴	-۳/۱		۳۱۳۷/۷		-۲۴/۱	۱۰۰۱۵/۲		-۱۰/۸		
۱۳۷۶	۷۱۴۰/۹	۳/۸		۲۹۰۳/۸		-۷/۵	۱۰۰۴۴/۷		۰/۳		
۱۳۷۷	۷۶۳۰/۹	۶/۹		۴۳۲۴/۲		۴۸/۹	۱۱۹۵۵/۱		۱۹		
۱۳۷۸	۷۲۰۰/۶	-۵/۶	۰/۵	۱۴۷۲/۶	۷۱۸۸/۹	-۶۵/۹	۸۶۷۳/۲	۳۱۹۴/۳	-۲۷/۵	-۴/۴	۱۰۳۸۳/۱
۱۳۷۹	۶۰۲۷	-۱۶/۳		۲۰۶۰/۸		۳۹/۹	۸۰۸۷/۸		-۶/۸		
۱۳۸۰	۶۶۵۱/۶	۱۰/۴		۲۸۰۷/۱		۳۶/۲	۹۴۵۸/۶		۱۶/۹		
۱۳۸۱	۸۲۳۲/۵	۲۳/۸		۴۲۱۷/۸		۵۰/۳	۱۲۴۵۰/۲		۳۱/۶		
۱۳۸۲	۸۷۰۴/۷	۵/۷		۴۷۳۴/۹		۱۲/۳	۱۳۴۳۹/۶		۷/۹		
۱۳۸۳	۹۷۵۰/۳	۱۲	۶/۳	۴۸۱۸/۲	۷۸۷۳/۲	۱/۸	۱۴۵۶۸/۵	۳۷۲۷/۷	۸/۴	۱۰/۹	۱۱۶۰۰/۹
۱۳۸۴	۹۹۷۲/۷	۲/۳		۴۳۳۵/۳		-۱۰	۱۴۳۰۸		-۱/۸		
۱۳۸۵	۱۰۱۳۷/۸	۱/۷		۴۵۲۶		۴/۴	۱۴۶۶۳/۷		۲/۵		
۱۳۸۶	۱۰۵۷۵	۴/۳	۲/۷	۵۳۱۱/۶	۱۰۲۲۸/۵	۱۷/۴	۱۵۸۸۶/۶	۴۷۲۴/۳	۸/۳	۲/۹	۱۴۹۵۲/۸

ماخذ:سایت اینترنتی وزارت جهاد کشاورزی.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

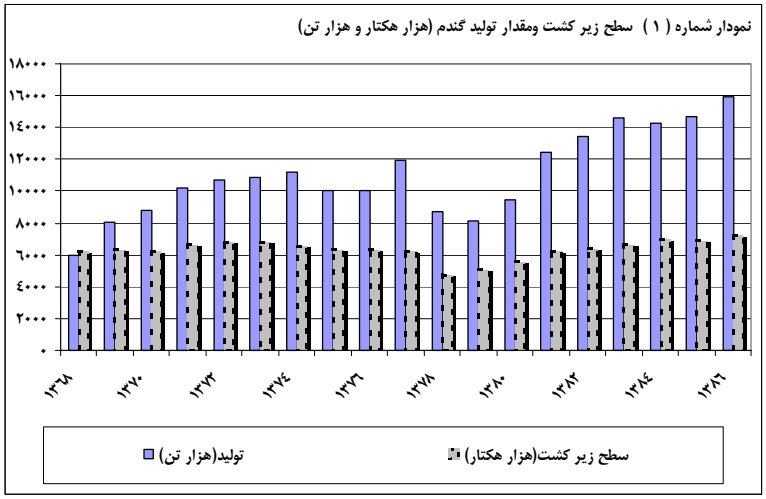
جدول ۳. عملکرد گندم ونرخ رشد آن طی برنامه‌های توسعه

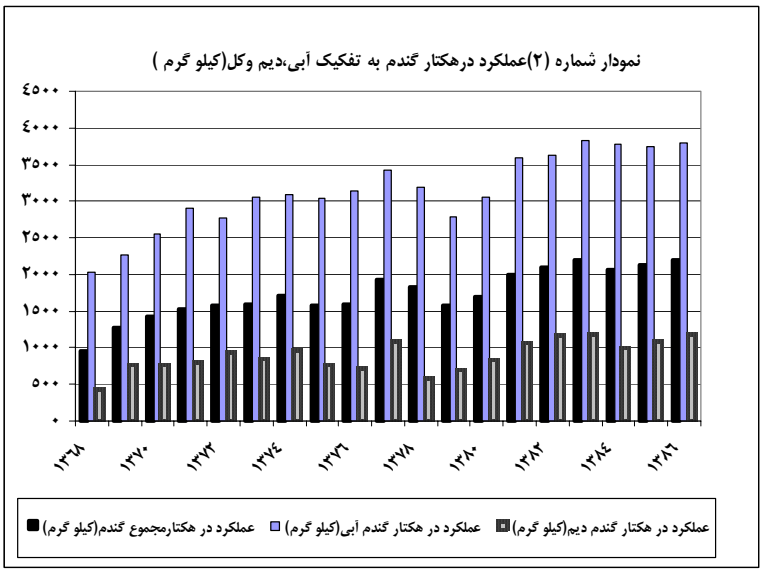
(کیلوگرم در هکتارودرصد)

شرح	آبی				دیم				کل			
	عملکرد	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین عملکرد	عملکرد	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین عملکرد	عملکرد	نرخ رشد	میانگین رشد	میانگین عملکرد
۱۳۶۸	۲۰۳۳/۵۴	۱/۳			۴۴۱/۸۵	-۳۷/۶			۹۶۰/۵	-۱۳/۳		
۱۳۶۹	۲۲۶۵/۳۳	۱۱/۴			۷۶۶	۷۳/۴			۱۲۷۶/۱	۳۲/۹		
۱۳۷۰	۲۵۶۰/۴۱	۱۳			۷۸۰/۶۵	۱/۹			۱۴۱۹/۹	۱۱/۳		
۱۳۷۱	۲۹۰۱	۱۳/۳			۷۹۹/۴۴	۲/۴			۱۵۳۳	۸		
۱۳۷۲	۲۷۷۷/۳۶	-۴/۳	۶/۷	۲۵۰۷/۵	۹۴۷/۳۶	۱۸/۵	۶	۷۴۷/۱	۱۵۷۶/۶	۲/۸	۷/۳	۲/۱۳۵۳
۱۳۷۳	۳۰۵۰	۹/۸			۸۵۶	-۹/۶			۱۶۰۲/۸	۱/۷		
۱۳۷۴	۳۰۹۶	۱/۵			۹۶۶/۵۹	۱۲/۹			۱۷۰۹/۶	۶/۷		
۱۳۷۵	۳۰۳۶/۸۴	-۱/۹			۷۷۲/۲۲	-۲۰/۱			۱۵۸۲/۷	-۷/۴		
۱۳۷۶	۳۱۴۵/۹۶	۳/۶			۷۲۰/۷	-۶/۷			۱۵۹۴/۷	۰/۸		
۱۳۷۷	۳۴۲۳/۳۵	۸/۸			۱۰۹۴/۵۴	۵۱/۹			۱۹۳۴/۶	۲۱/۳		
۱۳۷۸	۳۱۹۴/۸۳	-۶/۷	۰/۹	۳۱۷۹/۴	۵۹۲/۵۳	-۴۵/۹	-۷/۱	۸۲۹/۳	۱۸۳۰/۱	-۵/۴	۲/۷	۱۷۳۰/۳
۱۳۷۹	۲۷۸۷/۶	-۱۲/۷			۷۰۱/۲۷	۱۸/۴			۱۵۸۵/۶	-۱۳/۴		
۱۳۸۰	۳۰۵۴/۱۲	۹/۶			۸۳۱/۶۶	۱۸/۶			۱۷۰۳/۳	۷/۴		
۱۳۸۱	۳۵۸۸/۹۴	۱۷/۵			۱۰۶۸/۶	۲۸/۵			۱۹۹۵	۱۷/۱		
۱۳۸۲	۳۶۲۹/۰۶	۱/۱			۱۱۸۰/۵۳	۱۰/۵			۲۰۹۶/۹	۵/۱		
۱۳۸۳	۳۸۲۷/۲	۵/۵	۳/۷	۳۳۷۷/۴	۱۱۸۷/۴۲	۰/۶	۱۴/۹	۹۹۳/۹	۲۲۰۵/۶	۵/۲	۳/۸	۱۹۱۷/۳
۱۳۸۴	۳۷۸۵/۹۸	-۱/۱			۱۰۰۴/۳۳	-۱۵/۴			۲۰۵۸/۵	-۶/۷		
۱۳۸۵	۳۷۴۵/۰۳	-۱/۱			۱۰۸۴/۸۷	۸			۲۱۳۱/۷	۳/۶		
۱۳۸۶	۳۸۰۱/۳۲	۱/۵	-۰/۲	۳۷۷۷/۴	۱۱۹۶/۲	۱۰/۳	۰/۲	۱۰۹۵/۱	۲۱۹۹/۷	۳/۲	-۰/۱	۲۱۲۹/۹

ماخذ: سایت اینترنتی وزارت جهاد کشاورزی.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

جدول ۴. سهم و رتبه استان‌ها در تولید گندم در سال ۱۳۸۶

(درصد)

شرح	تولید						سطح زیرکشت						عملکرد	
	آبی		دیم		جمع		آبی		دیم		جمع		آبی	دیم
	سهم	رتبه	سهم	رتبه	سهم	رتبه	سهم	رتبه	سهم	رتبه	سهم	رتبه	رتبه	رتبه
کل کشور	۱۰۰	–	۱۰۰	–	۱۰۰	–	۱۰۰	–	۱۰۰	–	۱۰۰	–	–	–
فارس	۲۱/۵	۱	۴/۶	۱۱	۱۵/۹	۱	۱۷/۳	۱	۴/۲	۱۳	۹/۳	۲	۳	۷
خوزستان	۱۳/۱	۲	۵/۱	۹	۱۰/۴	۲	۱۴/۵	۲	۶/۳	۶	۹/۵	۱	۲۰	۲۰
خراسان‌رضوی	۸/۴	۳	۲/۱	۱۵	۶/۳	۴	۹/۷	۳	۴/۷	۱۱	۶/۷	۴	۲۱	۲۵
گلستان	۵/۵	۴	۱۱/۶	۱	۷/۵	۳	۵/۸	۴	۴/۹	۱۰	۵/۳	۹	۱۵	۱
اصفهان	۵	۵	۰/۵	۲۱	۳/۵	۱۲	۴	۶	۰/۷	۲۲	۱/۹	۱۸	۲	۱۹
کرمانشاه	۴/۴	۶	۸/۴	۳	۵/۸	۵	۳/۲	۱۱	۷/۲	۴	۵/۷	۶	۱	۶
همدان	۳/۶	۷	۷/۲	۵	۴/۸	۶	۳/۵	۸	۶/۸	۵	۵/۵	۷	۱۰	۱۱
کرمان	۳/۵	۸	۰	۲۸	۲/۳	۱۶	۳/۸	۷	۰	۲۷	۱/۵	۲۰	۱۹	۲۶
آذربایجان غربی	۳/۴	۹	۶/۵	۸	۴/۴	۸	۴/۳	۵	۶/۲	۷	۵/۵	۸	۲۴	۱۲
مرکزی	۳/۴	۱۰	۴/۶	۱۰	۳/۸	۱۰	۳/۳	۱۰	۴/۴	۱۲	۳/۹	۱۳	۱۱	۸
تهران	۳/۳	۱۱	۰	۲۵	۲/۲	۱۷	۲/۸	۱۳	۰	۲۵	۱/۱	۲۲	۴	۲۴
آذربایجان شرقی	۳/۳	۱۲	۶/۷	۷	۴/۴	۹	۳/۵	۹	۷/۶	۲	۶	۵	۱۶	۱۷
اردبیل	۲/۹	۱۳	۴/۱	۱۲	۳/۳	۱۳	۲/۷	۱۴	۶/۱	۸	۴/۸	۱۱	۹	۲۳
قزوین	۲/۶	۱۴	۲/۴	۱۳	۲/۵	۱۵	۲/۵	۱۵	۲/۲	۱۶	۲/۳	۱۶	۱۲	۹
خراسان‌شمالی	۱/۹	۱۵	۲	۱۶	۱/۹	۱۸	۲/۳	۱۷	۲/۷	۱۵	۲/۵	۱۵	۲۳	۲۲
لرستان	۱/۸	۱۶	۷/۳	۴	۳/۷	۱۱	۲/۳	۱۶	۶	۹	۴/۶	۱۲	۲۵	۵
سیستان وبلوچستان	۱/۸	۱۷	۰	۲۷	۱/۲	۲۱	۳/۱	۱۲	۰	۲۸	۱/۲	۲۱	۲۹	۳
ایلام	۱/۷	۱۸	۲/۲	۱۴	۱/۹	۱۹	۱/۷	۱۸	۲/۲	۱۷	۲	۱۷	۱۴	۱۳
کردستان	۱/۴	۱۹	۱۰/۸	۲	۴/۵	۷	۱/۳	۲۰	۱۰/۸	۱	۷/۱	۳	۸	۱۴
سمنان	۱/۲	۲۰	۰/۲	۲۲	۰/۹	۲۳	۱/۱	۲۲	۰/۲	۲۴	۰/۵	۲۶	۷	۴
خراسان‌جنوبی	۱/۱	۲۱	۰/۲	۲۳	۰/۸	۲۴	۱/۵	۱۹	۰/۸	۲۱	۱/۱	۲۴	۲۶	۲۸
چهارمحال بختیاری	۱	۲۲	۱/۲	۲۰	۱/۱	۲۲	۱	۲۳	۱/۱	۱۹	۱/۱	۲۳	۱۷	۱۰
کهگیلویه وبویراحمد	۰/۹	۲۳	۱/۹	۱۸	۱/۲	۲۰	۱/۱	۲۱	۲/۱	۱۸	۱/۷	۱۹	۲۲	۱۸
یزد	۰/۹	۲۴	۰	۲۹	۰/۶	۲۷	۰/۸	۲۴	۰	۲۹	۰/۴	۲۷	۱۸	۲۹
زنجان	۰/۸	۲۵	۷/۱	۶	۲/۹	۱۴	۰/۵	۲۶	۷/۵	۳	۴/۹	۱۰	۱۳	۱۵
قم	۰/۶	۲۶	۰	۲۶	۰/۴	۲۸	۰/۵	۲۷	۰	۲۶	۰/۲	۲۸	۶	۱۶
هرمزگان	۰/۶	۲۷	۰	۳۰	۰/۴	۲۹	۰/۸	۲۸	۰	۳۰	۰/۲	۲۹	۵	۳۰
بوشهر	۰/۵	۲۸	۱/۳	۱۹	۰/۸	۲۵	۰/۱	۲۵	۴	۱۴	۲/۷	۱۴	۲۸	۲۷
مازندران	۰/۱	۲۹	۲	۱۷	۰/۷	۲۶	۰	۲۹	۱	۲۰	۰/۷	۲۵	۲۷	۲
گیلان	۰/۰	۳۰	۰/۲	۲۴	۰/۱	۳۰		۳۰	۰/۲	۲۳	۰/۱	۳۰	۳۰	۲۱

ماخذ:محاسبات انجام شده براساس آمار موجود در سایت اینترنتی وزارت جهاد کشاورزی.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

جدول ۵. مقایسه شاخص قیمت تضمینی گندم باشاخص قیمت عمده فروشی

سال	شاخص کل بهای عمده‌فروشی کالاها	قیمت‌تضمینی (ریال)	متوسط رشدقیمت تضمینی(درصد)	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت تضمینی به‌شاخص کل بهای‌عمده‌فروشی کالاها
۱۳۶۸	۵	۷۵		۴/۴	۰/۸۷
۱۳۶۹	۶/۲	۱۰۰		۵/۹	۰/۹۴
۱۳۷۰	۷/۹	۱۳۰		۷/۶	۰/۹۷
۱۳۷۱	۱۰/۵	۱۵۰		۸/۸	۰/۸۴
۱۳۷۲	۱۳/۲	۲۲۵	۳۱/۶	۱۳/۲	۱
۱۳۷۳	۱۸/۸	۲۶۰		۱۵/۳	۰/۸۱
۱۳۷۴	۳۰/۱	۳۳۰		۱۹/۴	۰/۶۵
۱۳۷۵	۳۷/۶	۴۱۰		۲۴/۱	۰/۶۴
۱۳۷۶	۴۱/۳	۴۸۰		۲۸/۲	۰/۶۸
۱۳۷۷	۴۸/۲	۶۰۰		۳۵/۳	۰/۷۳
۱۳۷۸	۵۹/۹	۶۷۲	۲۰/۹	۳۹/۵	۰/۶۶
۱۳۷۹	۶۸/۷	۸۷۵		۵۱/۵	۰/۷۵
۱۳۸۰	۷۲/۲	۱۰۵۰		۶۱/۸	۰/۸۶
۱۳۸۱	۷۹/۲	۱۳۰۰		۷۶/۵	۰/۹۷
۱۳۸۲	۸۷/۲	۱۵۰۰		۸۸/۲	۱/۰۱
۱۳۸۳	۱۰۰	۱۷۰۰	۲۰/۴	۱۰۰	۱
۱۳۸۴	۱۰۹/۵	۱۸۷۰		۱۱۰	۱
۱۳۸۵	۱۲۲/۸	۲۰۵۰		۱۲۰/۶	۰/۹۸
۱۳۸۶	۱۴۱/۱	۲۰۵۰	۶/۴	۱۲۰/۶	۰/۸۵

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مصوبات شورای اقتصاد و هیئت وزیران.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

جدول ۶. یارانه گندم (به قیمت جاری) و مقدار خرید، واردات و ضریب خودکفایی‌طی برنامه‌های توسعه

(میلیار ریال، هزار تن، درصد)

	کل‌یارانه کالاهای اساسی	متوسط نرخ رشد	یارانه‌خرید گندم و توزیع آرد	رشد	متوسط رشد	متوسط یارانه گندم	سهم از کل یارانه	متوسط سهم	خرید گندم	رشد	متوسط رشد	واردات	متوسط خرید گندم	متوسط رشد	رشد	متوسط رشد	واردات	متوسط ضریب خودکفایی	ضریب خودکفایی
۱۳۶۸	۱۶۲/۵		۴۵/۲	۱۷/۴			۲۷/۸		۹۹۵	-۴۵/۱		۳۴۷۲						۶۳/۴	
۱۳۶۹	۴۰۳/۹		۱۷۰	۲۷۶/۱			۴۲/۱		۲۴۴۴	۱۴۵/۶		۳۸۱۵						۶۷/۷	
۱۳۷۰	۵۱۴/۹		۲۵۰	۴۷/۱			۴۸/۶		۳۲۵۸	۳۳/۳		۳۶۳۶						۷۰/۷	
۱۳۷۱	۱۰۶۳/۸		۵۱۲	۱۰۴/۸			۴۸/۱		۴۱۰۹	۲۶/۱		۲۴۵۳						۸۰/۶	
۱۳۷۲	۲۲۳۷/۷	۸۹/۹	۱۱۵۴	۱۲۵/۴	۹۷/۴	۴۲۶/۲	۵۱/۶	۴۳/۶	۵۱۸۸	۲۶/۳	۲۳/۴	۲۴۴۹	۳۱۹۸/۸	-۴/۵	۳۱۶۵	۷۳		۸۱/۴	
۱۳۷۳	۳۶۸۶/۱		۲۰۹۵	۸۱/۵			۵۶/۸		۵۵۲۱	۶/۴		۲۳۲۳						۸۲/۴	
۱۳۷۴	۴۸۹۵/۱		۲۸۸۱	۳۷/۵			۵۸/۹		۵۹۰۲	۶/۹		۴۲۹۳						۷۲/۳	
۱۳۷۵	۵۵۰۶		۳۶۰۹	۲۵/۳			۶۵/۵		۴۵۵۹	-۲۲/۸		۳۸۱۱						۷۲/۴	
۱۳۷۶	۵۰۸۵/۳		۳۳۹۰	-۶/۱			۶۶/۷		۴۷۷۶	۴/۸		۵۹۴۲						۶۲/۸	
۱۳۷۷	۵۸۰۶/۱		۴۴۴۷	۳۱/۲			۷۶/۶		۶۵۹۲	۳۸		۲۴۳۵						۸۳/۱	
۱۳۷۸	۷۰۷۰/۲	۱۳/۹	۵۲۰۰	۱۶/۹	۱۹/۹	۳۹۰۵/۴	۷۳/۵	۶۸/۲	۴۱۸۰	-۳۶/۶	-۵/۴	۵۱۱۸	۵۲۰۱/۸	۱۷/۱	۴۳۱۹/۸	۷۱		۶۲/۹	
۱۳۷۹	۷۸۷۱		۵۸۳۵	۱۲/۲			۷۴/۱		۴۶۶۳	۱۱/۶		۴۷۸۴						۶۲/۸	
۱۳۸۰	۹۶۷۷		۶۸۱۸	۱۶/۸			۷۰/۵		۴۶۲۹	-۰/۷		۶۷۷۱						۵۸/۳	
۱۳۸۱	۲۵۲۰۲		۱۰۰۶۰	۴۷/۶			۳۹/۹		۸۶۵۳	۸۶/۹		۲۴۶۸						۸۳/۵	
۱۳۸۲	۳۲۰۰۰		۱۱۷۸۸	۱۷/۲			۳۶/۸		۱۰۴۷۳	۲۱		۶۹۶						۹۵/۱	
۱۳۸۳	۳۶۳۳۷	۳۸/۷	۱۴۰۴۸	۱۹/۲	۲۲	۹۷۰۹/۸	۳۸/۷	۵۲	۱۱۲۰۳/۱	۷	۲۱/۸	۱۶۰/۷	۷۹۲۴/۲	-۵۰	۲۹۷۵/۹	۸۰		۹۸/۹	
۱۳۸۴	۵۱۶۱۰		۲۲۱۰۳	۵۷/۳			۴۲/۸		۱۱۱۳۵/۶	-۰/۶		۱۰۴/۷						۹۹/۳	
۱۳۸۵	۵۵۲۵۰		۲۴۱۶۳	۹/۳			۴۳/۷		۱۱۳۹۳/۹	۲/۳		۱۱۵۵/۵						۹۲/۷	
۱۳۸۶	۵۳۰۶۷	۱۳/۵	۲۲۷۰۴	-۶	۱۷۴	۲۲۹۹۰	۴۲/۸	۴۳/۱	۱۱۰۰۴/۸	-۳/۴	-۰/۶	۱۸۹/۳	۱۱۱۷۸/۱	۵/۶	۴۳۸/۲	۹۷		۹۸/۸	

مأخذ: ۱. هفته نامه خبری- تحلیلی برنامه، شماره ۳۱۹، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری.

۲. نان، مسائل تکنیکی، تغذیه ای، بهداشتی، اقتصادی و اجتماعی – انستیتو تحقیقات تغذیه ای و صنایع غذایی کشور (۱۳۷۴).

۳. سایت اینترنتی وزارت جهاد کشاورزی.

۴. سایت اینترنتی سازمان توسعه تجارت ایران.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]

منابع

احمدوند، محمدرحیم و ذبیح اله نجف‌پور (۱۳۸۶)، "ارزیابی عملکرد سیاست خرید تضمینی محصولات کشاورزی با استفاده از رابطه مبادله"، *مجله اقتصادی معاونت اقتصادی وزارت امور اقتصادی ودارایی*، شماره‌های ۶۵ و ۶۶، فروردین و اردیبهشت.

بخشوده، محمد و حسین شفیعی (۱۳۸۵)، "بررسی اثرات حمایتی سیاست خرید تضمینی روی سطح زیرکشت وعملکرد پنبه، سیب زمینی و پیاز در استان فارس"، *مجله علوم وفنون کشاورزی و منابع طبیعی*، شماره ۳ (ب)، سال دهم، پاییز.

پایان، رسول (۱۳۷۴)، "نان، مسایل تکنیکی، تغذیه‌ای، بهداشتی، اقتصادی و اجتماعی"، *مجموعه مقالات انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور*، تابستان.

حیدری، خلیل و داود چراغی (۱۳۸۳)، "بررسی سهم ضایعات و قاچاق گندم درامنیت غذایی خانوارهای ایرانی"، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.

شریف، مصطفی (۱۳۸۳)، "بررسی آثارتعیین قیمت گندم برتولیدآن درایران"، *فصلنامه اقتصاد کشاورزی وتوسعه*، سال دوازدهم، شماره ۴۶، تابستان.

فهیمی‌فر، جمشید (۱۳۸۵)، " نیازسنجی و مکان‌یابی ذخیره سازی استانی کالا به تفکیک ۲۸ استان- فاز اول گندم"، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.

مجله برنامه (۱۳۸۸)، شماره ۳۱۹، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری اسلامی ایران، خرداد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-05]